

**O'QUVCHILARDA REFLEKSIV KO'NIKMALAR SHAKLLANTIRISH TIZIMINI
TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Vapayeva Fazilat Shuhratovna

Andijon Davlat Pedagogika Instituti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

KIRISH

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiluvchi qulay ta'limiy muhitni tashkil etishda o'quvchilarning faolligini ta'minlash, dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarga qiziqishlari etarli darajada bo'lmagan bolalar bilan faol o'quvchilarning hamkorlikdagi o'quv faoliyatini tashkil etish asosida ularda ijodiy yondashuv ko'nikmalari va qiziqishlar shakllantirishga alohida e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etuvchi vazifalardan hisoblanadi.

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini ilmiy asoslarda tashkil etish va samaradorligini oshirish yo'nalishlarida belgilangan maqsadlarga erishishda o'quvchilarning moyilligi, qiziqishi, ehtiyojlari va faolligi darajasi, imkoniyatlari, shaxsiy xislatlari, shuningdek, o'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishning murakkab tomonlarini faol o'rganish va shular asosida takomillashtirish zarur hisoblanadi.

V.V.Sergeevaning fikriga ko'ra, ta'lim-tarbiya jarayonlarini takomillashtirish uchun turli usullar va metodlarni qo'llash; nazoratni ob'ektiv amalga oshirish va nazorat natijalarini tahlil qilish; xatolarni o'z vaqtida tuzatish; tekshiruvchining kompetentligi yo'nalishidagi talablarni bajarilishi zarur [105, 27-b.].

Shunday ekan, o'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda o'qish va o'rganishga, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganayotgan o'quvchilarda moyillik, qiziqish va ehtiyojlar shakllantirish, o'quvchilar o'zlarining ta'lim olish va kasb-hunar o'rganish yo'nalishlaridagi funktsional vazifalarini anglash, tahlil qilish, shuningdek, o'zini-o'zi shaxsiy rivojlantirish ehtiyojlarini faollashtirish uchun imkoniyat yaratuvchi ta'limiy muhitni vujudga keltirish zaruriyatlarini ham inobatga olish muhim.

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish yo'nalishidagi mazkur jarayonlar o'quvchilar uchun nafaqat ta'limiy funktsiyalarni bajarishi, balki ularda ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishga ijobiy munosabatlarni shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi muhit vazifasini ham bajarishi zarur. [2]

Demak, o'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarida o'quvchilar uchun quyidagi shart-sharoitlar yaratilishi zarur:

- O'quvchilar o'zini ko'proq mustaqil va o'zini o'zi boshqaruvchi sub'ekt sifatida his etishi, erkin so'zlashi va faol ishtirok etishi; o'z o'quv faoliyatini tahlil qilish va yangi ma'lumotlarni o'zlashtirish jarayonlarida ular etakchi rolni egallashi, o'zini o'zi

rivojlantirishga intilishi; kelgusida o'zi qiziqqan kasb-hunarni egallashi uchun ta'lim-tarbiya manbasi sifatida xizmat qiladigan hayotiy tajribalarni egallashi;

• ta'lim va mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishidagi mavjud sun'iy to'siqlarni bartaraf etishi uchun muhim hayotiy muammolarni hal etish yo'nalishida amaliyotni o'rganishi; o'qish, o'rganish, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishi uchun yuqori darajadagi tayyorgarlik va motivatsiyaga ega bo'lishi; o'qish, o'rganish, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishning kelajakdagi amaliy ahamiyati va zaruriyatini anglab etishi; o'qish, o'rganish, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishga yuqori darajada intilish hissiyotlarining vujudga kelishi;

• O'qish, o'rganish, mustaqil ta'lim olish va o'zi tanlagan kasbni egallashning ahamiyati va nufuzini tushunib etishi; o'zi o'zida muhim ahamiyatga ega bo'lgan shaxsiy sifatlarni shakllantirishi va rivojlantirishi; o'z faoliyati natijalari va imkoniyatlari darajasini ob'ektiv baholashi, refleksiv tafakkurining rivojlantirishi; uzluksiz ta'lim olishning ahamiyati va zaruriyatini tushunib etishi.

• O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish tizimini tashkil etish va boshqarish jarayonlarini modellashtirishda ta'lim-tarbiya jarayonlarida shaxsga yo'naltirilgan ta'limning o'ziga xos jihatlarini hamda o'quvchilarning shaxsiy sifatlari takomillashuvini ta'minlash uchun imkoniyat yaratuvchi vaziyatlarni vujudga keltirish zaruratlarini ham inobatga olish zarur.

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish tizimini tashkil etish va boshqarish jarayonlari modelini ta'lim-tarbiya jarayonlarining barcha shakllarini o'zaro bog'liqligini ta'minlovchi, belgilangan maqsad va vazifalarning yo'nalishini ifodalovchi va ko'zlangan natijalarga erishishni ta'minlovchi o'zaro bog'liq bo'lgan va bir-birini o'zaro to'ldiruvchi komponentlardan iborat bo'lgan tizim sifatida tasvirlash mumkin. [3]

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish tizimini tashkil etish va boshqarish uchun andoza sifatida xizmat qiladi deb aytish mumkin. Chunki model maktab va maktabdan tashqari ta'lim muassasalaridagi ta'lim-tarbiya jarayonlarining barcha shakllarini o'zaro bog'liqligi va aloqadorligini ta'minlovchi, belgilangan maqsad va vazifalarning yo'nalishini ifodalovchi va ko'zlangan natijalarga erishishni ta'minlovchi o'zaro bog'liq bo'lgan va bir-birini o'zaro to'ldiruvchi komponentlardan iborat bo'lgan tizim sifatida ishlab chiqilgan.

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini tashkil etishni va uning mazmunini o'quvchilarning moyilligi va qiziqishlari darajasi, shaxsiy imkoniyatlari va ehtiyojlarining o'zgarishiga mos ravishda yangilash va takomillashtirish zaruriyati o'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini tashkil etish modelida alohida inobatga olingan. Mazkur modelda o'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda alohida e'tibor qaratilishi zarur bo'lgan omillarning ham o'zaro ta'siri nazarda tutilgan. [4]

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirish modelida keltirilgan ta'lim, mustaqil ta'lim, tarbiyaviy munosabatlar hamda maktabdan tashqari ta'lim jarayonlarini yaxlit, dinamik tizim ko'rinishida amalga oshirish zarurati keltirilgan. Mazkur zaruriyat o'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlari samaradorligini ta'minlashda tizimli va refleksiv yondashuv texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyatini ifodalaydi.

Xulosa

Demak, o'quvchilarda refleksiv ko'nikmalar shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlar jarayonlarining natijaviyligi asosida belgilangan vazifalarni tahlil qilish va takomillashtirish jarayonida qayta aloqa ta'minlanishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullaeva Sh.A. Pedagogicheskie texnologii razvitiya poznovatel'nykh tvorcheskix sposobnostey mladshix shkolnikov: diss. Kand. Ped. Nauk. – T.: UzNIPI. 2005.-120 s.
2. Abulxanova K.A. Strategiya jizni. – M.: Mysl, 1991. – 299s.
3. Andreeva G.M. Sotsialnaya psixologiya. – M.: MGU, 1988. – 415s.
4. Anikin V.G. Ekzistentsialnaya refleksiya lichnosti v problemno-konfliktnykh situatsiyax / V. G. Anikin. — M., 2000. — 243 s.